

Nature of Money

هنگامی که از چیستی پول سؤال می‌شود، مقصود چیستی و ماهیت چیزی است که وظایف پول را انجام می‌دهد. از آنجاکه تصور کامل و جامعی از حقیقت این وجود خارجی که هم‌اکنون پول است، وجود ندارد، لزوم تحلیل ماهیت آن آشکار می‌شود (ایزدخواستی و دلالی‌اصفهان، ۱۳۹۳). به‌طور کلی دو نظریه اصلی در اقتصاد متعارف درباره ماهیت پول مطرح است (کميجانی و همکاران، ۱۳۹۱): اول، نظریه فلزگرا (Metalism Theory) یا نظریه پول کالایی (Commodity Money Theory) که در آن پول یک کالا است و اغلب به شکل فلزات گران‌بها در جریان بوده است. دوم، نظریه فرمان‌گرا (Chartalism Theory) که در آن پول بدون پشتوانه دولتی (money Fiat) یا پول دستوری دولتی برای تسویه تعهدات دولتی منتشر می‌شود. هدف این دو نظریه توضیح ریشه‌ها، ماهیت و ارزش پول در چارچوب منطقی و تاریخی است. این دو اصطلاح ابتدا به‌وسیله ناپ (Knapp, ۱۹۰۵) استفاده شده است.

۱- در نظریه فلزگرا ریشه اصلی نامگذاری متالیزم به این اندیشه که پول یک کالا است و اغلب به شکل فلز گران‌بها در جریان بوده است، برمی‌گردد. فلزگراها معتقدند که ارزش پول کالایی از ارزش کالایی حاصل می‌شود که به‌عنوان واسطه مبادله به‌کار می‌رود. اگر این پول سکه طلا و نقره باشد، ارزش این پول به ارزش طلا و نقره در بازار برمی‌گردد و اگر این پول به‌صورت پول کاغذی یا اسکناس در جریان باشد، ارزش آن به ارزش ذاتی فلز پشتوانه آن بستگی دارد. این پول کاغذی در مدت زمان طولانی در تاریخ با نرخ معینی قابل تبدیل به طلا بوده است. به‌عقیده منگر (Menger, ۱۸۹۲)، فلزگراها پول را مخلوق بازار می‌بینند که در فرایند جستجو برای حل مشکل انطباق خواسته‌ها در مبادله پایاپای ایجاد شده است. در نتیجه، استفاده از واسطه مبادله برای حل مشکل انطباق مضاعف

خواست‌ها به‌وسیله فرایند مبادله بازار پدیدار شد. مبادله‌کنندگان در راستای کاهش هزینه‌های مبادله و با توجه به مکانیزم عرضه و تقاضای بازار و اینکه فهمیده بودند که کالاها دارای درجات مختلف فروش هستند، وادار شدند که یک کالای عام تعریف کنند که در مبادله با انواع گوناگون کالاها و خدمات واقعی و دارایی‌ها پذیرفته شود. این کالا به‌عنوان واسطه مبادله قرار گرفت. در نتیجه، عمل فروش از عمل خرید متمایز شده است. کلور (Clower, ۱۹۶۷) معتقد است که با پول کالا خرید می‌شود و با کالا پول به‌دست می‌آید، اما کالا کالا نمی‌خرد. به‌عبارت دیگر، پول عمل واسطه را در مبادله انجام می‌دهد. هیکس (Hicks, ۱۹۶۷) معتقد است که پول چیزی است که وظایف پول را انجام می‌دهد. فیشر (Fisher, ۱۹۷۱) معتقد است که هر کالایی که پول نامیده می‌شود، باید به‌طور عام در مبادله قابل پذیرش باشد و هر کالایی که به‌طور عام در مبادله پذیرفتنی است، باید پول نامیده شود. در این دیدگاه، پول کالایی است که واسطه مبادله است و به‌صورت متغیر انباره (Stock) و به انواع گوناگون سنگ، چرم، پشم حیوانات، نمک، تنباکو و در نهایت به‌صورت فلزات گران‌بهای طلا و نقره مطرح شده است. ملاک و اساس این تغییر و تحولات در تکامل پول به‌صورت دارایی‌های فیزیکی، شرایط یکنواختی، تقسیم‌پذیری، انتقال‌پذیری و دوام بوده است. فلزات طلا و نقره این شرایط را به‌خوبی احراز کردند و توانستند چندین هزار سال به‌عنوان پول در جریان باشند. یکی از چالش‌های نظریه پول کالایی این است که اگر پول واقعاً ملاک و استاندارد ارزش باشد، در این صورت خودش نباید یک کالا باشد؛ زیرا، در این صورت خودش نیاز به اندازه‌گیری دارد که باید از یک ملاک ارزش دیگر استفاده کند و آن ملاک ارزش دیگر هم اگر کالا باشد، در این صورت قضیه تسلسل پیش می‌آید. در نتیجه، این نوع قیاس به‌طور منطقی غیرممکن است (Rossi, ۲۰۰۷).

۲- در نظریه فرمان‌گرا پول بدون پشتوانه دولتی یا پول دستوری دولتی (Fiat Money) بدون ارتباط با هیچ کالایی

حجت ایزدخواستی

عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی

صرفاً برای تسویه تعهدات دولتی ایجاد و منتشر می‌شود. اساس نظریه فرمان‌گرا این است که پول یک رابطه و ارتباط اجتماعی مستقل از هر ماده‌ای است که پول در قالب آن نمود پیدا می‌کند. در این نظریه، پول یک مطالبه یا اعتبار است که به وسیله ارتباط اجتماعی به وجود آمده است، به طوری که مستقل از تولید و مبادله کالا وجود دارد (Ingham, ۲۰۰۴). در بیان کینز (Keynes, ۱۹۳۰) پول یک واحد محاسبه است که از یک گُنش سیاسی نشئت گرفته و به وسیله قانون یا قرارداد اجتماعی ایجاد شده است. کینز معتقد است آنچه هدف مردم است، ممکن است تسویه تعهدات بدهی‌شان باشد. در این دیدگاه، پول به طور تاریخی به عنوان واحد محاسبه شکل گرفته و مقدم بر مبادلات بازار است.

کتاب‌شناسی

ایزدخواستی، حجت و دلالی اصفهانی، رحیم (۱۳۹۳). ماهیت و ضرورت پول و بهره در نظام سرمایه‌داری. رویکرد انتقادی، مشهد: انتشارات ارسطو.

کمبجانی، اکبر؛ عربی، هادی؛ توسلی، محمد اسماعیل (۱۳۹۱). «بررسی و نقد نظریه‌های اندیشه‌وران اقتصادی غرب درباره ماهیت پول»، فصلنامه پژوهش‌های اقتصاد ایران، سال هفدهم، شماره ۵۱، صص ۱۵۵-۱۳۷.

Clower, R. W. (۱۹۶۷). "A Reconsideration of the Microfoundations of Monetary Theory", *Western Economic Journal*, ۶ (۷): ۱-۸.

Fisher, I. (۱۹۷۱). *The Purchasing Power of Money: Its Determination and Relation to Credit, interest and crises*, New York: MacMillan.

Hicks, J. R. (۱۹۶۷). *Critical Essays in Monetary Theory*, Oxford: Clarendon press.

Ingham, G. (۲۰۰۰). *Babylonian madness: On the Historical and Sociological Origins of Money*, in: John Smithin (۲۰۰۰), *What is money?*, London and New York: Routledge.

Ingham, G. (۲۰۰۴). *The Nature of Money*, Cambridge: Policy press.

Keynes, J. M. (۱۹۳۰). *Treatise on Money*, London: MacMillan.

Knapp, G. F. (۱۹۰۵). *The State Theory of Money*, London: Macmillan.

Menger, K. (۱۸۹۲). "On the Origin of Money", *Economic Journal*, ۲ (۶): ۲۳۹-۵۵.

Rossi, S. (۲۰۰۷). *Money and Payments in Theory and Practice*, London and New York: Routledge.